

SLOVENEK.

Političen list za slovenski národ.

Po pošti prejeman veljá: Za celo leto predplača 15 gld., za pol leta 8 gld., za četrt leta 4 gld., za en mesec 1 gld. 40 kr.

V administraciji prejeman veljá: Za celo leto 13 gl., za pol leta 6 gl. 50 kr., za četrt leta 3 gl. 30 kr., za en mesec 1 gl. 10 kr. V Ljubljani na dom pošiljan veljá 1 gl. 20 kr. več na leto. — Posamezne številke veljajo 7 kr.

Naročnino prejema opravništvo (administracija) in ekspedicija Poljanska cesta št. 32.

Naznanila (inzerati) se sprejemajo in veljá trisporna petit-vrsta: 8 kr., če se tiska enkrat: 12 kr., če se tiska dvakrat: 15 kr., če se tiska trikrat. Pri večkratnem tiskanju se cena primerno zmanjša.

Rokopisi se ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Vredništvo je na Poljanski cesti h. št. 32.

Izhaja vsak dan, izvemši nedelje in praznike, ob 1/2 6. uri popoldne.

Štev. 22.

V Ljubljani, v soboto 26. januarija 1884.

Letnik XII.

Janez Krizostom Pogačar.

Rodil se je ranjki knezoškof 22. januarija l. 1811 v Vrbi, vasi duhovnije Brezniške na Gorenjskem. Hodil je v šolo v Gradu, potem v Ljubljani, kjer je bil v gimnaziji, liceji in bogoslovji vedno med prvimi ali izvrstniki. Dne 27. julija 1834 posvečen mašnik, poslan v Avgustinej na Dunaj, postane dne 5. avgusta 1837 doktor bogoslovja; služi nato kaplan pri sv. Petru, a vže 18. februarja 1838 imenovan za profesorja dogmatike uči v ljubljanski bogoslovnici vérstvo do l. 1852.

L. 1838 do 1843 je učil na liceji tudi znanstveno odgojo, l. 1842 in 1843 namestoval ondi veronauk in službo božjo, l. 1844 in 1845 pa razlagal hebrejščino in stari zakon v bogoslovji. Kedar je knezoškof Anton Alojzij vstanovil deško semenišče po velebi Trienskega cerkvenega zbora, pošlje dr. Pogačarja po svetu na Nemško, da si ogleda enake vstave, ter mu izroči l. 1846 v Alojzijevišču vodstvo, katero je v rokah imel do l. 1858. Od nekdanj prijatelj šolski mladini se je zá-njo ves žrtvoval, podučeval jo v šolskih in prostih naukih sam, po pristavu ali prefektu, in po drugih učiteljih. Hotel je napraviti v Alojznici lastno gimnazijo, toda ni bilo mu prave pomoči.

L. 1848 ga nova cerkvena svoboda tako navduši, da s 1. julijem prične dajati na svetlo „Slovenski cerkveni časopis“ na celi poli vsako soboto, naslednje leto dá mu naslov „Zgodnja Danica“, katero vsaki četrtek vreduje in zalaga do l. 1852, kedar prevzame nje vredništvo L. Jeran in začasno A. Zamejje. L. 1849 razun slovenskega izdaja h krati dva nemška lista: „Theologische Zeitschrift“ na celi poli, in „Zeit und Ewigkeit“ — „Ein religiöses Blatt“ o sobotah, ki pa prejenjata s koncem istega leta oba.

V bogoslovji podučuje dogmatiko, in l. 1851 pa 1852 tudi metafiziko, kedar postane l. 1851 kanonik stolne cerkve, pridiguje v njej večkrat nemško in slovensko; l. 1854 škofijski komisar v e. kr. viši gimnaziji in realki, kjer se je marljivo vdeleževal, vzlasti zrelih preskušenj, in o duhovnih vajah, posebej o sv. Alojziju šolski mladini pridigoval, prvo sveto obhajilo delil in drugo službo božjo mnogokrat slovesno obhajal.

Po konkordatu postane najprej pri zakonski sodnji sovetnik, potem prvosednikov namestnik in l. 1859 prvomestnik. To leto je o pogrebu prevzvišenega kneza in škofa Antona Alojzija imel mrtvaški govor v stolnici sv. Nikolaja. L. 1860 je bil izvoljen Canonicus theologus, l. 1859 do 1861 pooblaščenec kranjskih stanov v deželnem odboru, in l. 1864 stolni dekan. Takrat dá na svetlo „Pridige“, govoril Janez Zlatoust Pogačar, o raznih prilikah, vzlasti o novih mašah in cerkvenih posvečevanjih, natisnjene pri Milicu 1864. 8°. str. 424. Konec leta pošlje ga tedanji knez in škof Jernej v svojem imenu v Rim, da izroči sv. Očetu poročilo o škofijskem stanju in mnogotere milodare vernih Slovencev. Prav iskreno je opisal v „Zg. Danici“ (l. 1—24) to poslanstvo pod naslovom: „Spomini s potovanja v Rim“.

L. 1865 izroči mu knezoškof Jernej skrb za sostavo drugega dela slovensko-nemškega slovarja vsled oporoke prevzvišenega kneza in škofa Antona Alojzija, o kateri stvari je po mnogih prizadevah spregovoril sam v daljšem sestavku v „Slovenecu“ (II., 85, 86) l. 1874: „O slovensko-nemškem delu Wolfovega slovnika“ s svojim podpisom dr. J. Kriz. Pogačar, in je lansko leto s pripomočjo šolske in deželske vlade dosegel, da se je vsa tvarina v obdelavo izročila prof. M. Pleteršniku.

L. 1867 postal je vodja bogoslovskih nauk, l. 1868 predsednik v zboru za duhovske farne preskušnje in prvomestnik na novo vredjenega cerkvenega sodišča in knezoškofijske konzistorije.

L. 1869 vdeleževal se je v škofovem namestovanju obravnave o ljudskih in privatnih šolah, postal je ud deželnega šolskega sovéta, in l. 1870 stolni prošt. Dokaj prikupil se je bil l. 1869 s sostavo posebne spomenice do ministerskega predsednika zoper očitjanje mestnega zbora o kranjski duhovščini. Tedaj je priobčil tudi poseben spisek „Ueber Kirchenmusik“. Proti koncu omenjenega leta podal se je po želji kardinala Schwarzenberga s knezoškofom Jernejem v Rim k vesoljnemu cerkvenemu zboru Vatikanskemu. V odbor „Slovenske Matice“ izvoljen je ostal v njem do l. 1872, do glasovitih razprav o društveni tiskarni.

Kedar je knezoškof Jernej se dostojnosti svoji odrek in je odpoved bila potrjena na Dunaju in v Rimu, bil je stolni prošt dr. Janez Krizostom Pogačar od cesarja l. 1875 dne 30. maja imenovan za knezoškofa Ljubljanskega, od papeža 10. avg. potrjen, v Ljubljani v stolnici sv. Nikolaja 5. septembra slovesno posvečen in vmeščen od nadškofa Goriškega, metropolita dr. Andreja Gollmayra, vpričo knezoškofov Krškega in Labodskega pa škofa Tržaškega.

Iz teh kratkih životopisnih črtic je razvidno, da je novoizvoljeni knezoškof Krizostom izveden v raznih strokah vzvišenega svojega poklica; da dobro pozna deželo in narod slovenski, čegar dušni in telesni blagor mu je bil vedno pri sre. Če tudi že v letih, ima vendar še tisto dušno in telesno gibčnost ter krepost, ki nam je porok vspešnega delovanja v novem poklicu, brati je bilo l. 1875 v „Slovenecu“ (III. 79).

Delovanje škofovsko je škofiji in drugim naznanovano bilo v novo vstanovljenem „Laibacher Diocesblatt“, kateremu je vredovatelj bil najprej L. Klinar, potem M. Pogačar, naposled A. Koblar, in se je tiskal v „Narodni tiskarni“, razpošiljal po pošti vsem farnim vradom na stroške cerkvene, v bolj dostojni obliki in se shranjuje v farnem arhivu.

Donašal je redoma pastirske liste v nemški in slovenski besedi. Prvi nemški bil je samo do duhovščine svetovne in redovne. Drugi se je držal bolj nedeljskega evangelija, tretji govoril o ljubezni, četrti o umrlem in novoizvoljenem cerkvenem poglavarju, peti o pravi modrosti,

šesti o pokorščini in o milodarjih za Bosno in Hercegovino, sedmi o dobrem in slabem govorjenju, osmi o nedeljskem praznovanju, in deveti o prvem svetem obhajilu. Slovénki so se nekoliko približevali Slomšekovim pastirskim listom.

Priobčeval je „Dioecesan-Blatt“ papeževa pisma in določbe, škofijske naredbe, duhovske premembe itd. Koj v prvem letniku se nahaja vredba duhovskih pastirskih konferencij, red za kanonično vizitacijo in za birmovanje, izpraševanjske pole za ženine in neveste, izpraševanjska komisija za katehete v ljudskih, pripravniških in srednjih šolah, vprašanja za prvo konferencijo dekanijsko, ter mnogo določil o šolstvu.

V l. 1877 vstanovi se Cecilijansko društvo, obhaja slovesno 50letni škofovski jubilej papeža Pija IX., pri kateri priliki je knezoškof Krizostom zadnjikrat po nemški pridigoval v stolnici sv. Nikolaja 3. jun. Proti koncu leta dobí komanderski križ sv. Leopolda, ter mu duhovščina k temu poslavljenju o novem letu čestita.

L. 1878 je slovesno blagoslovil sirotišnico baronice Lichtenthurnove ter jo izročil usmiljenim sestram; sprejel v škofijo tudi njih duhovne vodnike Lazariste in rad jih pošiljal sem ter tje v sv. misijone; dal o postu in o svetih mašah nektera polajšanja; l. 1879 ukazal vsakoletno dvojno pobiranje milodarov za papeža po škofiji, poslal jih v Rim s poročilom o cerkvenem stanju in v obetanju, da hoče sam, kedar po vsej škofiji dovrši kanonično vizitacijo, romati „ad limina Apostolorum“.

Pri sreči so bile višemu pastirju duhovne vaje in razun l. 1879, kedar se je obhajalo sveto leto, poskrbel jih je duhovščini vsako leto; k poslednjim vže sam priti ni mogel. Kakor je po družih škofijah vže davno v navadi, sprejel je tudi v Ljubljanski dostojnost duhovskih svetovalcev, ter jo nekterim starejšim in mlajšim gospodom podelil. — Vprašanja pastirskim konferencam in njihove obravnave so reševale se nekoliko skupaj, nekatere pa so v posamnih zglelih priobčevale se po škofijskem listu. Vrvnane so bile vizitacije po dekanjih, ktere imajo podpirati in pripravljati škofovske. V teh je s prva z vso gorečnostjo sam pridigoval, mladino izpraševal, vernike obhajal, s ključarji in srenjskimi možmi občeval, celo na dveh raznih krajih na dan, kar je silno mučno in težavno. Sploh se mora reči, da je v visoki svoji službi trudil se le preveč sam, ali le z nekterimi, kedar bi si bil smel polajševati opravila po prvih svojih pomočnikih, kanonikih in konzistornih sovétnikih. Pripustil je, da se je poleg stolnice odpravil stari hlev, preolikal škofovsko poslopje v Ljubljani, pozidal marsikaj na Goričanih, kjer je po letu navadno bival.

Skrbel je zato, da se je cerkveno računstvo spravilo v boljši red skoraj sploh. Priporočal je nekatere bratovščine in društva n. pr. bratovščino za duše v vicah, družbo sv. Detinstva Jezusovega, rudečega križa, vžlasti zidanje cerkve Jezusovega Srca, podporo zrušene cerkve Bistriške v Bohinju itd.

Posebno je pazil ranjki knezoškof na slavnosti cesarske na pr. o jubileju srebernem, o poroki cesarjevičevi, o 600letnici kranjski, je v tak spominj vložil prej vogeljni kamen, ter je z največo težavo posvetil cerkev Srca Jezusovega pred cesarjevim prihodom. Po njem je, poslavljen z velikim križem Franc-Jozefovega reda, še na cesarjev god 4. okt. slovesno maševal — zadnjikrat.

V namerah njegovih je bilo, naj se po listu škofijskem popiše zgodovina vse škofije Ljubljanske. Tega sicer ni doživel; dosegel je pa to, da so vsaj nekatere duhovnije se opisale, in da se je priobčila latinska popisba stolne cerkve sv. Nikolaja. Za pravo petje cerkveno se je vnemal, priporočal družbo sv. Cecilije, ukazal faram „Cerkveni Glasbenik“, ali želel tudi, naj se narodno slovensko petje ne zanemarja. Kaj povzdigovali so ga o novih mašah ali drugih slovesnostih domači napevi Riharjevi. V bogoslovju je na-

ukazal posebne nauke o cerkveni umetnosti, in boljše vaje v duhovni zgovornosti.

Za šolstvo je ves gorel, in rad se je hitro vnemal za nove nazore; toda kakor nekda v modroslovju, tudi pri teh obično ni bil srečen, na zadnje z novimi postavami šolskimi ni bil kaj zadovoljen. — Taka je bila tudi v njegovih narodskih težnjah v državopravnem ali političnem delovanju; prikazal se je malokrat v deželni in državni zboru, a nikdar ni spregovoril v njih.

V Rim se je napravljaj, češ, kedar dovršim po vsej škofiji kanonično vizitacijo, pojdem do sv. Očeta, ali — telesne moči so slabele, da namena tega ni mogel izvršiti. Najhujše zlo bile so mu bolne oči; dal se je l. 1881 na Dunaju umetnim zdravnikom v roke, trpel veliko, toda vsa umetnija ni kaj pomagala. Kakor o vizitacijah po deželi, tako se je preveč natezal o slavnostnih dneh o cesarjevem dohodu, in potem so moči hitro pešale, pritiskovale razne bolezni; z velikim trudom je maševal 6. decembra delč tonzuro bogoslovcem, in naslednjo nedeljo v svoji kapeli zadnjikrat. V praznike obhajan iz domače kapele dal se je v soboto 5. januarija prevideti slovesno, v nedeljo 20. januarija bil je še obhajan, prejel papežev blagoslov, in sv. poslednje olje, a v hudih bolečinah s krepkim duhom upiral se do srede na večer, in potem brez jasne zavednosti boril se do petka zjutraj, kedar se je ob šestih v stolnici njemu za srečno smrt izpostavilo presv. Rešnje Telo, in je koj nato — četrt na sedem — izdihnil svojo dušo.

Tako so v teku enega leta v Gospodu zaspali trije sloveči Kranjci, Gorenjci, škofje, in to: Goriški nadškof Andrej iz Radolice u. 17. marca, prejšnji Ljubljanski knezoškof Jernej iz Kranja u. 17. maja 1883, in sedaj knezoškof Krizostom z Breznice u. 25. januarija 1884.

Enako so v teku istega meseca umrli trije znani součenci — Pajk, Derbič pa Pogačar.

Bil je ranjki knez — mož hitrega čutstva — jako duhovit v mnogih nazorih in namerah; trudil in natezal se je v dosego svojih namerov časih čez svoje moči; veselega mirú in pokoja tukaj vžlasti v vzvišenem svojem stanu ni kaj mnogo vžival, Bog mu ga daj tamkaj stanovitnega v raju nebeškem!

Državni zbor.

Z Dunaja, 25. januarija.

Wurmbrandov predlog.

Zadnji govornik bil je včeraj načelnik poljskega kluba, dr. Grohoski, ki pa pri poslancih ni našel tiste pozornosti in pazljivosti kakor poprej grof Hohenwart. Tudi Groholski je povdarjal, da se državni jezik ne dá natančneje določiti, da je zahteva Nemcev gledé državnega jezika nepolitična in da je najboljšje, vso skrb za državni jezik prepustiti varstvu vladarjevemu. Konečno je stavil naslednji posredovalni predlog:

Gledé na to, da državni zbor po § 11 državnozbornega reda nima oblasti sklepati izvrševalne postave o § 19 državne temeljne postave o splošnih pravicah državljanov; dalje gledé na to, da se v nemar pustivši vprašanje o kompetenci ali oblasti državnega zbora, kakor izvrstno pojasnuje odsekovo poročilo, veljavi nemškega jezika, kolikor zadeva splošnje koristi, javno življenje in državno upravo, od nobene strani ne oporeka, in da ima po državopravnem združenju kraljestev in dežel, vsled skupnih korist vseh narodov, in vsled prostovoljnega priznanja in rabljenja nemški jezik zadostno varstvo; zbornica prestopiti na dnevni red.“

Ob treh popoldne bila je seja sklenjena.

Danes je prvi govoril levičarski poslanec dr. Beer. Omenjal je raznih ukazov prejšnjih stoletij, s kterimi se je zaukazovala raba nemškega jezika, ob enem pa breo dajal česemu in slovenskemu jeziku, češ, da tedaj nista bila za uradovanje zmožna, in da slovenski jezik ni imel nobene književnosti. Govoreč o razburjenosti nemškega naroda trdil je

Beer, da on in njegova stranka te razdraženosti ne kurijo, ampak ljudstvo še pomirujejo.

Z veliko pozornostjo poslušali so poslanci obeh strank dr. Riegerja, ki je za Beerom prišel na vrsto. Izvrstno je pobijal Tomaščuka, ki je trdil, da ima državni zbor pravico sklepati izvrševalne postave. Učeni g. profesor bi prav imel, ko bi imeli enotno postavodajalstvo; pa delegacija, državni zbor in deželni zbor imajo to pravico, torej ne more biti, da bi smel državni zbor storiti, kar koli bi hotel. Dobro je zavračal tudi Lienbacherja, ki je rekel, da državni jezik je jezik, ki ga govori država, in da je tak jezik zarad enotnosti. Država obstoji iz dveh delov, pa en del nima uradnega nemškega jezika, in vendar država obstoji, in je obstala tudi prej, ne da bi bila imela en državni jezik; najvažnejša pisma so bila spisana v latinskem, madjarskem, českem in drugih jezikih, in z vnanjimi državami se obravnava v francoskem jeziku. V Avstriji je več jezikov in so državni jeziki, nemški pa je imel že od nekda svoje prednosti, ki mu jih nihče neče kratiti. Lienbacher je trdil, da Nemeč je nekako ponosen na to, da ima njegov jezik posebno prednost, in bi nikdar ne mogel trpeti, da bi se mu iz uradov pošiljali v drugih jezikih pisani pozivi, ne pa nemški. Vprašam Vas pa, ali hoče nemški narod v tem iskati svoj ponos, da se pa drugim narodom to zmerom godi še dandanes? (Greuter: Ne!) Wurmbrandov predlog je toraj nekak Gesslerjev klobuk, pod kterega hočete tlačiti slovanske narode. (Ugovor na levici.) Ko je govornik zavračaje Beera, ki se je vedno skliceval na Marijo Terezijo, rekel, da Marija Terezija je bila dobra gospá, nastal je na levici strašen ropot pa sikanje in klicanje, cesarica, cesarica! Rieger je zagotavljal zbornico, da ima veliko spoštovanje do cesarske rodbine, da bodo pa s takim ravnanjem v nevarnost spravili parlamentarizem. Konečno je povdarjal, da hočejo slovanski narodi nemškemu v vseh rečeh pritrčiti, ki so za edinstvo države potrebne, tega pa naj od njih nikar ne pričakujejo, da bi nekaj storili, kar bi bilo poniževalno za nje.

Jako izvrsten je bil tudi oni del, o katerem je govornik levičarje spominjal, da Bismark bolje vé, kaj je koristno Nemeem, kakor oni, da so pa njegovi listi našim liberalcem večkrat priporočali, naj se nikakor tako ne prevzemejo, ampak naj bodo zadovoljni z ravnopravnostjo. Na koncu donela je Riegerju jako burna pohvala, levičarji in liberalni časnikarji na galerijah pa so sikali, eni pa menda tudi ploskali, ker se je g. predsedniku potrebno zdelo galerijo opomniti, da mora biti tiha in mirna, ker bi morali sicer poslušalci oditi iz zbornice. Dr. Rieger ni kmalo tako izvrstno govoril kakor ravno danes; zato sta bila burno pripoznanje in živahna pohvala čisto opravičena.

Za njim govoril je grof Wurmbrand, ki je predlog sprožil. To je bil menda tudi najglavnejši vzrok, da so ga v začetku pazljivo poslušali, ker njegove razprave niso bile ne nove in tudi ne mikavne. Sklenil je s pozivom do svojih rojakov na desnici, da naj nikar ne glasujejo za opravičeni red, ako že nečejo glasovati za njegov predlog. Enkrat bode pa gotovo prišel čas, ko bo morala vlada predložiti tako postavo, boji se pa, da bi se tudi takrat ne reklo: Prepozno!

Wurmbrand je končal svoj govor ob polu treh, vendar pa je za njim govoril še grof Henrik Clam-Martinic. Za njim bode današnja seja sklenjena. Ni še gotovo, bode li jutri konec razprave in glasovanje, ali se ne bode marveč reč zavlekla še za pondeljek.

Politični pregled.

V Ljubljani, 26. januarija.

Notranje dežele.

Obrtniške nadzornike, ki jih je kupčijski minister imenoval v sporazumljenju z notranjim ministrom, razglašá uradna „Wiener Zeitung“ 25. t. m. Za Štajarsko, Koroško, Kranjsko, Primorsko s Trstom in za Dalmacijo izvoljen je neki dr. Pogatschnik, uradni svétnik pri občinskem zboru v Wiener-Neustadtu, kteremu je graška „Tagespost“ nedavno hvalo pela, da je iskren privrženec nemško-liberalne stranke. Nam mož ni natančneje znan, zato pa tudi ne moremo o njem za zdaj izrekat nobene sodbe. Morda ga kdo naših prijateljev bolje pozna in nam bo vedel o njem kaj več in zanesljivega povedati. Izmed drugih omenjamo, da je za Dunaj imenovan kot

